

10. Wittgenstein, L. (1994), *Philosophical Investigations, Ludwig Wittgenstein's philosophical work. Part 1*, Gnosis, Moscow, pp. 75-319 (rus).
11. Wittgenstein, L. (1994), *On Certainty, Ludwig Wittgenstein's philosophical work. Part 1*, Gnosis, Moscow, pp. 321-406 (rus).
12. Zayichenko, G.A. Postmodernism: key ideas of L. Wittgenstein and J. Derrida, *Philosophical and sociological thought*, Vol. 4, pp. 45-60 (rus).
13. Gurko, E.N. (1999), Power and signification ("Force et signification"): the structuralist obsession, *Gurko E. Texts of deconstruction*, Vodoley, Tomsk, pp. 35-49 (rus).
14. Lukyanets, V.S., Sobol, O.M. (1998), *Postmodern Philosophy, Abris*, Kyiv, 352 p. (ukr).
15. Derrida, J. (1996), Position, *Interview with Jean-Louis Udbin and Guy Scarpetta*, DL, Kiev, pp. 65-172 (rus).
16. Derrida, J. (2007), Dissemination, *U-Faktoriya*, Ekaterinburg, 608 p. (rus).
17. Wittgenstein, L. (1994), *Tractatus Logico-Philosophicus, Ludwig Wittgenstein's philosophical work. Part 1*, Gnosis, Moscow, pp. 1-75 (rus).
18. Shtegmayer, V. (1999), Deconstruction and Hermeneutics. Discussion on the delimitation, *Hermeneutics and deconstruction*, St. Petersburg State University, St. Petersburg, pp. 4-9 (rus).
19. Lanin, D.A. (1999), Wittgenstein and the question of the reality of the language, *Metaphysical studies. Almanac Laboratory of Metaphysical Studies at the Philosophical Faculty of St. Petersburg University*, Aletheia Publishing House, St. Petersburg, Vol. 11, pp. 46-58 (rus).
20. Heidegger, M. (1993), *Overcoming metaphysics, Time and Being: Articles and speeches*, The Republic, Moscow, pp. 177-192 (rus).
21. Carnap, R. (1998), *Overcoming metaphysics the logical analysis of language, Analytical Philosophy: Formation and development (anthology)*, Intellectual House of Books, Progress-Tradition, Moscow, pp. 69-89 (rus).

© Стояцька Ганна

Надійшла до редакції 07.10.2016

УДК 141.7

ТУРЕНКО ОЛЕГ,

*доктор філософських наук, доцент кафедри загально-правових дисциплін
Донецького юридичного інституту МВС України, м. Кривий Ріг*

ВІДПРАВНІ КОНЦЕПТИ РАДЯНСЬКОЇ УРБАНІЗАЦІЇ АБО PROTOS PSEUDOS СОЦМІСТА

Стаття реконструює хибні засади мислимих конструкцій радянської урбанізації, виявляє відправні концепти соціміста в "класичну" добу побудови соціалізму. Автор доводить, що комуністи не прагнули будувати місто для людей - їхній номос волів будувати інкубатори "слухняних людей", "вічних революціонерів", казарми невідомих солдат або бараки відданих "стаханівців". Соцімісто - цілком хибний, навіть зловісний простір, який не передбачений для життя здорового суспільства. Це плід чистого номосу, державного примусу, який зрікся національного досвіду, соціально-економічних законів, прагнень людського ества, руїна комуністичних ідей перманентної революції й мілітаризму праці.

Ключові слова: номос; фісис; радянська урбанізація; революція; тотальна мобілізація; "слухняна людина"; хибний досвід.

*Стане воно купою руїн навіки,
не буде вже воно відбудоване
(Втор. 13:16-17).*

Постановка проблеми і стан її вивчення. Натхнений концептом всемогутності розуму й неминучого прогресу, модерн здійснив одну із заповітних мрій західної цивілізації - спромігся реалізувати революційні задуми встановлення наперед визначеного соціально-політичного порядку й таким чином немовбито підкорити собі історію й перебороти непрогнозований розвиток соціу-

му. Так, архітектори модерну порушили історичну конгруентність взаємовідносин номосу й фісису на користь першого. Утім, це сталося завдяки легалізації "прогресуючого насилля" (М. Робесп'єр) - засобу, який виявив практику модерну не лише хибною, але й загрозовою для існування людства. На цей висновок указує історія минулого століття. Століття, яке сформувало атомарно-нігілістичного індивіда, збудувало "стайні" народів і перетворило соціальне життя на варварсько-сюрреалістичний простір. Так досвід модерну загострив вікове питання: яку міру взаємовідносин між взаємоза-

лежними рухами соціального розвитку - випадково-органічним фісисом і нормативно-правовим номосом - нам слід уважати виважено-конструктивною?

Означене питання опукло проявляється в просторі міста, у тому історичному феномені, який синхронізував нормативно упорядковані шляхи розвитку соціуму. Прагматична буржуазна урбанізація порушила пропорційність соціокультурного досвіду західних міст і тим створила загрозу втрати автентичності міської свідомості. Сучасний пошук ідеї "гарного міста", на думку З. Баумана, полягає в задачі знайти принципи синхронізації втраченої пропорційності двох методів формування соціальних форм життя [1, с. 40]. Сучасні зарубіжні дослідники цю задачу осмислюють через роль культури і соціально-економічних факторів, що детермінують закономірності соціальної поведінки особи [2], через дослідження норм і форм сучасного міського життя, які ведуть до утворення (або руйнування) соціального капіталу [3], через вивчення взаємозв'язку між міським ландшафтом та формами соціального життя в міських районах [4] тощо. Утім, завдання знаходження ідеальної форми міста може розпочатися з розвідки хибних засад (*protos pseudos*) цього феномену.

Для сучасного українського суспільства актуальним є визначення *protos pseudos* соціаліста, виявлення відправних світоглядних концептів радянської урбанізації, які генерували соціальний сенс буття доби тоталітаризму. Таке завдання є актуальним у силу того, що архітектурні конструкції, символи, принципи солідарності і стиль життя соціаліст і нині спрямовують його мешканців до закладених в час їх створення цінностей, світоглядних орієнтацій, націлюючи до запланованої взаємодії з іншими людьми.

Слід зазначити, що архітектоніка соціаліста формувалась під впливом марксистської доктрини, тому реконструкція відправних концептів радянської урбанізації залежить від осмислення ключових принципів більшовизму. Виходячи із цього методологічними заходами наукового дослідження проблеми повинні бути не праці відомих урбаністів, а дослідження фахівців у галузі тоталітаризму, радянської ментальної спадщини: Г. Арендт, А. Бадьо, Ю. Габермаса, М. Горьгаймєра, П. Козловського, Е. Фромма, Е. Юнгера, Л. Гудкова, М. Козловця, І. Паська та інших.

У межах зазначеної актуальності автор визначає **мету статті** - реконструювати хибні засади мислимих конструкцій радянської урбанізації, виявити відправні концепти соціаліста в "класичну" добу побудови соціалізму - 20-60 рр. ХХ ст.

Виклад основного матеріалу. Автор виходить із переконання, що радянська цивілізація, не є однією з форм модерну (як уважає Ш. Ейзенштадт). Вона є певною індустріально-колективістською копією (І. Пасько) модерну, фрагментарним запозиченням, що на ґрунті імперсько-російських культурних цінностей імплементавала європейські здобутки у свою соціально-політичну практику. У цілому комунізм - це химерно-архаїчна конструкція мислення й спосіб урядування, який спрямовує народні маси до стану ілюзії спасіння від страждань і панування над світом. Дивовижний підйом індустрії та модерні ідеї диктатури робітничого класу (який, у завершальній частині "Маніфесту Комуністичної партії" К. Маркса, "здобуде цілий світ"), або пізніше гештальту робітника (Е. Юнгер) співпали з підґрунтям російської ментальності та месіанською метою більшовизму. Переконання, що робітник є "...причетним до нового людства, долею спрямованого до панування" [5, с. 129], використовувалось комуністами для здійснення найжахливішого експерименту в новітній історії.

Відправним концептом комунізму є поняття "революція", через провадження якого більшовики легалізували своє право на владу. В їх уявленні революція як спланований акт відкрила останню віху історії й розпочала "новий світовий порядок" (*novus ordo saeculorum*). Оголосивши себе продовжувачами справи Французької революції, більшовики уявили себе "архітекторами, яким на фундаменті знань, накопичених попередніми століттями, слід звести нові будівлі. Разом із цими архітекторами прийшла тверда впевненість, ніби *novus ordo saeculorum* може бути побудований на ідеях, що спираються на теоретичні викладки, істинність яких нібито підтверджена віками" [6, с. 71]. Отже, для партії Леніна акт революції підтверджував історичну закономірність їхнього номосу, надавав право на суверенно-установчу владу в країні й визначав їх нащадками західної соціал-демократії - найпрогресивнішого, що розробила європейська думка. Більше того, більшовики трансформували модерну ідею прогресу в ідеологему перманентної революції і легалізували тим свій статус продовжувачів світової революції. Бо слова Робесп'єра: "Половину світової революції вже зроблено, інша половина має бути виконана" осягалась ними як імперативна максима. Влучно цей аспект поняття "революція" роз'яснює Р. Козеллек. Він зауважує, що "всі різновиди новітніх "революцій" мають на меті в просторовому вимірі світову революцію, у часовому ж вимірі - її безперервність, сталість доти, доки не буде досягнуто поставлених нею цілей" [7, с. 87].

Зауважимо, що завдяки застосуванню поняття "революція" більшовики відкрили світові останню стадію історичної еволюції. Слідом за К. Марксом партія Леніна абсолютизувала насильство - в їхній ідеології воно виступало в образі повитухи історії, як невід'ємний елемент усіх форм правління. Революція, що знищувала будь-які державні установи, виправдовувала ентузіазм насилля й легалізувала право робітничого класу і партії перейти до диктатури пролетаріату - *stato* революційної люті. Саме диктатура пролетаріату повинна ліквідувати всі насильницькі рудименти буржуазної формації, усього попереднього досвіду, який виявлявся комуністам не потрібним - бо настає кінець буржуазної цивілізації. Як планетарний план, проєктоване в майбутнє поняття перманентної революції підштовхнуло більшовиків до формування нового типу держави, мета якої - поширити принципи пролетарської справедливості на весь світ, побудувати інтернаціональну комуну "вічних революціонерів".

Уживаючи шміттівську термінологію, зазначимо, що для планетарного "захоплення землі" (*Lahndnahme*) на первинній території більшовики затвердили зразковий "простір порядку". Для цього вони прийняли суверенне рішення про встановлення в країні надзвичайної ситуації й оголосили наймасштабнішу мобілізацію (що поширювалась навіть на дітей у колісці). Надзвичайна ситуація стає першоджерелом правової локалізації радянської держави по відношенню до антагоністичного світу капіталу й одночасно затверджує концепт "захоплення зовнішнього" (*Ausnahme*). Цей концепт був затверджений у конституційному гаслі непохитної боротьби з "варварською політикою буржуазної цивілізації" (Конституція РРФСР 1918 р., гл. 3), закладав гіпертрофовано-патологічний образ ворога і ставав однією з основ формування радянського світогляду - базовою директивною знищувати, як диких звірів, "ворогів народу", "нелюдей", носіїв буржуазного способу мислення.

Революційне "захоплення зовнішнього" ставало своєрідною сутністю буття, імперативною нормою радянсько-російського світогляду. Значущість цього кон-

цепту затверджувалась у взаємному перетині масових дій, уявленні про себе й стиль життя, завдяки яким людина формує своє ставлення до ворожого номосу та його носіїв. Таким чином, образ непримиренного світу стає першоджерелом солідарності радянських людей. Їх єднала титанічна міфологема - знищити загнаний порядок історичного минулого та здійснити еволюційний стрибок. Завдяки образу потужного супостата народні маси формували позитивне уявлення про себе й сприймали радянську мобілізацію як єдино істинний засіб реалізації загальної мети, суверенного права витратити своє життя на справу революції та побудови "нового світу".

Радянська мобілізація не лише перетворювала інертну матерію мас на джерело енергії й концентрувала її волю в незламний моноліт, вона ще й виявляла світоглядно-темпоральну установку: мобілізація повинна діяти до повної перемоги революції; визначала цивілізаційний вибір - комунізм або буржуазне поганство. Одночасно вона звільняла людину від партикулярностей, приватної сфери й занурювала її в екзистенційний стан, підіймала над часом, буденністю, особистим життям і людяністю в цілому. З моменту мобілізації людина не належить собі й приречена на одноразову самопожертву. Через це в радянському номосі героїчна смерть культивувалась і вважалась сутнісною справою "вічних революціонерів". Такий закладений у підсвідомість радянської людини архетип у просторах напівзруйнованих соцміст може й сьогодні пробудитися й спонукати до революційної дії. Прикладом цього явища є сучасні події на сході України, де "революційний ентузіазм" проявився у формі безглуздої самопожертви. Їх природу вгадав "герой ДНР" Моторола, який якимось висловив думку, що ополченці, які, не жалюючи свого життя, йшли у бій, "якісь одноразові".

Завдяки мобілізації мала відбутися денатуралізація людини, яка позбавляла її права на вільне самовизначення. За цих умов свобода не усвідомлювалась як діяльність, що спрямована на досягнення загально-класових задач, індивідуальна мета життя була вписана в мету цілого. Згідно з комуністичним номосом, із горнила радянської мобілізації мав вийти новий соціально-антропологічний тип людини - надлюдина, яка не мала ознак попередніх епох, прикмет буржуазного індивідуалізму (усіх вироблених цінностей минулих епох). Мета життя "вічного революціонера" була, з одного боку, амбівалентною, величавою - служити справі революції, віддати всього себе задля перемоги комунізму, а з іншого, нівелювати бажання людського ества, абсорбувати до "нуля" людський фісис.

Горкгаймерівській аналіз показав, що метою мобілізації тоталітарних режимів було закласти основи "слухняної людини" (Gefolgshaftsmenschen), "внутрішня архітектура" (Innenarchitektur) якої сформована на основі тривіальних блоків пропаганди. Gefolgshaftsmenschen мала виховуватися на принципах зречення природних прав, людського ества, на відмові від індивідуального блага й щастя і навіть незначного комфорту. Її життя належало чистій ідеї-номосу про зверхність над природним, про обов'язок виконати надлюдську місію. Як титан Тантал, "слухняна людина" мала бути готова покласти на вівтар боротьби не тільки себе, але й своїх дітей, усю родину, свої особисті прагнення. Соціальним простором формування "новітньої людини" передбачалося місто.

Слід зазначити, що комуністи не ставили задачу масштабної урбанізації. Партія проголошувала план електрифікації й індустріалізації країни, і разом із дом-

нами, заводами та шахтами будувалися допоміжні будівлі - бараки для трудящих у стилі "койко-місце". "Топографія їхнього розташування, - зауважує І. Пасько, - на відміну від старих дореволюційних міст, була узгоджена з генеральними планами, і тому не піддавалася елементарному людському усвідомленню, а несла якийсь незбагненний космічно-ірреальний сенс" [8, с. 386]. В уявленні більшовиків місто мало виконувати декілька прагматичних функцій: спального району промзони, епіцентру мобілізації, в якому могли бути сконцентровані інші рівні мобілізації: партійні та робітничі осередки, військові частини, в'язниці, навчальні заклади тощо. Через це місто осмислювалось як сума можливих мобілізованих одиниць - революціонерів, солдат, робочих. Історичної ж цінності й соціокультурної спадкоємності міста більшовики, сповнені універсально-загальним мисленням і прагматичною метою, не бачили. Вони будували "нове" місто з прагматично-революційних позицій, за якими приховувались старі феодально-імперські уявлення й прагнення реалізувати свій відірваний від європейського досвіду номос.

Додамо, що історично російський "город" затвердився як жалюгідний придаток держави, як адміністративно-військовий пункт зовнішніх завоювань імперії. Російський тип міста не може бути співмірним західноєвропейському - у ньому не коли не було вільних res publicus, політеї, особистих свобод, приватної власності, громадської практики досягнення загального блага й самовизначення. Російські міста не виступали підвалинами держави, а були феодально-деспотичними форпостами влади над дрімотними хашаами трудівників, селян, кочівників і збирачів. Слідом за римлянами, які ніколи не називали варварські поселення, які б вони не були великими, містами, російський "город" можна назвати "seder aratorum" - поселення хліборобів. Індустріалізація, що мала колоніальні ознаки й повільно розпочалась у другій половині XIX ст., була локальною (пізніше її значущість дуже перевищила радянська історіографія) і докорінно не змінила стиль життя, лігатури seder aratorum, остаточно не сформувавши ані робітничого класу, ані буржуазії, ані громадян - лише вірно-підданих імперії.

В Україні більшовики зіткнулись з трьома підвидами російського міста: історичним (Київ, потім Львів), імперським (Одеса, Катеринослав) та заробітчаськими висілками ("класичними" соцмістами) - Горлівка, Кривий Ріг. Останні були заповнені вимушеними переселенцями й заробітчанами, які прагнули, як наприклад ще О. Стаханов, заробити якомога більше грошей та повернутися у своє рідне село. Різною мірою ці міста залишалися синтезом військово-адміністративних, дрібних торговельно-сільських (купецьких) та напівіндустріальних поселень. У російській ментальності всі "города" (крім столиці) вважалися частками державно-вотчинних володінь, які не мали права на самообутність, власний саморозвиток і були "масовими поселеннями", включеними в жорстку централізовану систему управління. Ті самі принципи пролонгували й більшовики.

Первісно житлове питання партія Леніна вирішувала в межах тривіальної тези Ф. Енгельса, який проголошував: "щоб покласти край житловій скруті робітників є тільки один засіб: усунути взагалі експлуатацію і гноблення трудящих класів пануючими класами" [9, с. 206]. Тимчасово вирішувати житлове питання "класик" пропонував "за допомогою експропріації теперішніх власників і за допомогою поселення в цих будинках бездомних робітників" [Там само, с. 221]. Утім, "житлового фонду" експропрійованих для всіх не вистачило, кому-

ністі були змушені імітувати процес урбанізації. Тому збудовані поспіхом соцміста або квартали в старих історичних містах не були вишуканими, а визначалися табірною тимчасовістю - будівлі в них (крім декількох пафосних вулиць у центрі міста) не будувались навіки й були на всьому просторі СРСР похмуро-однотипними нічліжками. Ця ознака виправдана також тим, що соцміста були мобілізаційними пунктами. Йдучи за імперською традицією, більшовики перетворювали міста на адміністративно-військові bastiони пролетарської диктатури, де кожен квартал нагадував військово-оборонний об'єкт і закамуфльований концтабір одночасно.

Наступною ознакою соцміста можна вважати його селекційну функцію. У межах Марксової парадигми новий тип міста мусив не тільки подолати проблему розбіжності між містом і селом, гармонізувати протиріччя розподілу праці між духовною і матеріальною, а мав завдання створити нову людину. Соцмісто мало "переплавити" в горнилах тотальної праці дрібнобуржуазну природу селянина, його патріархальний уклад та національну культуру. В спланованому просторі міста більшовики примусово прикріплювали до фабрик мобілізовані маси, формували пролетарський стиль життя, стерилізували людей від культурно-національної спадщини й тим зумовлювали вектор розвитку "внутрішньої архітектури" слухняної людини. Завдяки цьому соцміста отримали ознаку ієрархічного інкубатора, де за рахунок контролю за часом і створення дисциплінарних зон перебування людей відшліфовувався необхідний антропологічний тип людини.

У соцмістах був сформований амбівалентний стиль життя - піднесено-примітивний. У державному (згадаймо, що первісно приватна власність на житло була скасована), не пристосованому до тривалого перебування, позбавленому елементарного комфорту і навіть гігієни, "житловому фонді" соцміст - бараках, робітничих гуртожитках, комуналках - трудящі маси могли лише спати, фізіологічно відновлюватися й виконувати репродуктивні функції. У них не передбачалось родинного виховання дітей (узагалі соцмісто не було призначене для дітей - вони поміщались в дисциплінарно-вікові зони-заклади й навіть переміщувалися в просторі соцміст військовим строем), проведення родинних свят, весілля й похорону тощо. Навіть квартири "комфортабельних казарм" - "хрущівки" - були не розраховані для будь-яких святкувань - це однофункціональні склепи, призначені "прийняти" людей на ніч. Вони не були розраховані на смерть поважної у своєму віці людини - в ідеалі, "вічний революціонер" мусить померти поза домом - на фронті побудови комунізму.

Утім, "добра смерть" не забезпечувала городянину соцміста слави. Смерть надавала йому призначений комуністичним номосом статус - невідомого солдата, легендарного псевдоніма революції, що виконав свою одноразову місію - здійснити героїчну жертву. Це явище роз'яснює П. Козловський: "Невідомий герой - це міфічний герой і не герой взагалі. У нього немає ані особистості, ані індивідуальних характеристик, про його діяння не склали епосу, немає розповідей. У нього немає імені, в принципі немає і батьківщини. Він - син Землі, таємничий повертанець, ні винуватець, ні засновник, а швидше запліднювач матері-Землі" [10, с. 119].

Нова радянська людина, що "відхиляється від будь-яких обгорток і предикатів, зокрема від сім'ї, власності, держави-нації...", не має нічого, а тим паче, в строгому сенсі, ніякої "вітчизни" [11, с. 89], отримала від комуністичного номосу привілей - набути епосний обеліск

невідомому солдату (революціонеру, робітникові) й піти в присмерки часу незанимим і незгаданим, забутим родиною, спільнотою і державою - їх проковтує Ніщо. Така самотня відчуженість від природного ества людини й приреченість на легендарний подвиг-фатум пронизали топос соцміст і як фатальне світовідчуття ще довго відлунували у світовідчутті їхніх мешканців. Слід лише згадати тексти пісень рок-музикантів періоду застою й перебудови.

Комуністичний концепт приреченості на подвиг поєднувався з іншим концептом класового "очищення" лав партії, робітників від "ворогів народу", від посібників імперіалізму - від будь-якої форми індивідуалізму. Доволі чітко розкрив вороже ставлення комуністів до індивідуалізму російський письменник А. Платонов. Словами Льва Чумового, героя повісті "Усомнившийся Макар", він так визначає комуністичну аксіому: "індивід-демон, одноосібник - не людина". Відтак, комуністичне "очищення" мало на меті уніфікувати людину, звільнити простір міста від будь-якого індивідуалізму. Нова людина мала стати безликою часткою колективного, краплинкою моноліту робітничого класу. Ті ж, хто хоч якось означив себе індивідуальною ознакою, підлягали "очищенню".

Отже, гасло "очиститись" пронизувало топос соцміста, його простір будувався з прагматичним призначенням - у разі необхідності здійснити масову чистку, переселити маси народу в інший простір задля здійснення перманентної революції. Тому архітектори соцміст прагнули вибудувати їх у примітивно-геометричному принципі, вихолостити від зайвого випадково-органічного, традиційно-культурного. Така архітектура також відповідала прагненню більшовиків контролювати всіх мешканців міст, створити Паноптикон. У підсумку все це накладало на соцмісто фатальне клеймо приреченого переселення, що трансформує топос міста в прихований цвинтар невідомих героїв і "ворогів народу" одночасно. Це формувало жахаюче відчуття бездомності (Un-zuhause-Sein), яке поширюється в просторі революційного кочовища як відмова від людського "Я", забуття значущості, дивовижності й неповторності творіння Господа - соцмісто стає зоною небезпеки фісису, нетотожності людському буттю.

Одночасно із цим топос соцміст очищувався від історичної пам'яті, атрибутів та символів культурно-національного минулого, від природного відчуття батьківщини, адже, зі слів К. Маркса, у робочих її немає. Замінював автентичність городянину або батьківщину робітнику трудовий колектив, місце трудової прописки, тотальний процес праці. Вульгарно трактуючи Марксову теорію праці, більшовики зробили працю (тяжку, неоромановану й обов'язкову для більшості) головним методом формування homo soveticusa. На думку партії Леніна, праця є неухильним ритуалом причетності людини до робочого класу, вона трансформувала її в заданий номос. "Робоче місце" повинно було замінити громадянину родинний дім і родину - він ставав гомогенною часткою фабрики, був уписаний у машинерію виробничого процесу. Будь-який відрив від трудового колективу трактувався як гальмування процесу побудови комунізму, як відступництво від ідеалів номосу. Утім, тотальний характер праці, що формувала за метою більшовиків традицію залізної дисципліни волі партії, поступово трансформувалася в технічний простір смерті [10, с. 80].

Шестиденна праця чергувалася з одноденним вихідним. Мешканці міст мусили його проводити публічно,

у просторі примітивної ідеологічної пропаганди - у парках культури, клубах робітничої молоді, кінотеатрах, на агітмайданчиках тощо. Через обов'язковість присутності в міському просторі відпочинку радянська влада керувала часом дозвілля, штучно звужуючи простір особистого часу й розширюючи присутність індивіда в керуваній масі. У цьому темпі життя й праці робітник не відчував розгубленості. Навпаки, реальна й метафізична його бездомність були подолані революційно-дитячим ентузіазмом, піднесенням зведенням до єдиного (*reduction ad unum*) всіх - трудящі досягли рівності у відмові від свободи, у праві не думати, у стані невідповідальності за своє життя.

Висновки

Завершуючи мусимо зазначити, що радянська урбанізація, принаймні у 20-60 рр. ХХ ст., виявляє, що в більшовиків не було чіткого плану її виконання. Вони формували реальність навмання, спираючись на фрагменти комуністичних утопій, переключуючи їх сенс і не спираючись на спадковість досвіду. Комунисти не прагнули будувати місто для людей, їхній номос волів будувати інкубатори "вічних революціонерів", казарми невідомих солдат або копальні відданих "стаханівців". Утім, комуністичний проект повною мірою не відбувся. Цьому завадив низький рівень майстерності самих архітекторів, а головне - людське ество, яке навіть в умовах тотальної мобілізації та контролю крок за кроком відвойовувало простір малесеньких задовольень - отримання комфорту й достатку. Іншими словами, хоч комунисти й сформували совка - цей антропологічний тип остаточно не став міфотитанічним революціонером. "Служняна людина" не прагнула розчинитися в Ніщо, згинувати на фронтах побудови комунізму, а адаптувалась, здобувши якості лукавого утриманця, нероби й дрібного злодія. Так людський фісис здолав більшовицький номос, який після своїх експериментів залишив нагадування - пустирі промзон, облуплені труби заводів-кременаторіїв - мовчазних свідків спотворення мільйонів людських доль.

Більшовики збудували соцмісто - цілком хибний простір, не передбачений для життя здорового суспільства. Це продукт державно-партійного примусу, чистого номосу, який відмовився від культурно-національного досвіду, соціально-економічних закономірностей, не враховував потягів людського ества. Досвід комуністичного прожектерства надихає на ствердження, що

мірою, аксіомою взаємовідносин номосу й фісису в міському (соціальному) просторі є право людини на самовтілення, на приватну власність, на особисте щасття. Ключовою мірою їх діалектичної взаємодії є опора на збереження у свободі та цілісності людського ества, на національну спадщину, на вивершений досвід минулих поколінь.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бауман З. Глобалізація. Наслідки для людини і суспільства / Зигмунт Бауман ; [пер. з англ. І. Андрущенка ; за наук. ред. М. Винницького]. - К. : Вид. дім "Києво-Могилянська академія", 2008. - 109 с.
2. Nettle D. Tyneside Neighbourhoods: Deprivation, Social Life and Social Behaviour in One British City / Daniel Nettle. - Cambridge, UK : Open Book Publishers, 2015. doi: 10.11647/OBP.0084
3. Lewandowski J. D. Urban Social Capital. Civil Society and City Life [Електронний ресурс] / Joseph D. Lewandowski and Gregory W. Streich. - 2012. - Режим доступу : <http://www.tandfebooks.com/isbn/9781315548708>. doi: 10.4324/9781315548708
4. Shibu R. Designing a Liveable Compact City: Physical Forms of City and Social Life in Urban Neighbourhoods / Raman Shibu // Built Environment. - 30 March 2010. - Vol. 36. - Number 1. - Pp. 63-80. doi: 10.2148/benv.36.1.63
5. Юнгер Э. Рабочий. Господство и гештальт; Тотальная мобилизация; О боли / Эрнст Юнгер. - СПб. : Наука, 2002. - 539 с.
6. Арндт Х. О революции / Ханна Арндт. - М. : Изд-во "Европа", 2011. - 464 с.
7. Козеллек Р. Минуле майбутнє. Про семантику історичного часу / Райнгард Козеллек ; [пер з нім.]. - К. : Дух і літера, 2005. - 380 с.
8. Пасько І. Есей про трамвай // Пасько І. Т. Історія. Нація. Особистість. Вибране: історіософські етюди та манускрипти / Ігор Пасько. - Донецьк : ТОВ "Східний видавничий дім", Асоціація філософів і релігієзнавців, Донецьке відділення Центру гуманітарної освіти НАН України, 2013. - С. 378-396.
9. Энгельс Ф. К жилищному вопросу / Ф. Энгельс // Маркс К. Сочинения / К. Маркс, Ф. Энгельс. - Изд. 2-е. - М. : Государственное изд-во политической литературы, 1961. - Т. 18. - С. 203-284.
10. Козловски П. Миф о модерне: Поэтическая философия Эрнста Юнгера / Петер Козловски ; [пер. с нем.]. - М. : Республика, 2002. - 239 с.
11. Бадью А. Століття / Ален Бадью ; [пер. з фр. А. Рєпа]. - Львів : Вид-во Кальварія ; К. : Ніка-Центр, 2014. - 304 с.

Туренко Олег,

*доктор философских наук, доцент кафедры общеправовых дисциплин
Донецкого юридического института МВС Украины, г. Кривой Рог*

ОТПРАВНЫЕ КОНЦЕПТЫ СОВЕТСКОЙ УРБАНИЗАЦИИ ИЛИ PROTOS PSEUDOS СОЦГОРОДА

Статья реконструирует ложные основы мыслимых конструкций советской урбанизации, раскрывает отправные концепты соцгорода в "классическую" эпоху построения социализма. Комунисты не стремились строить город для людей, их номос проектировал инкубаторы "послушных людей", "вечных революционеров", казармы неизвестных солдат и шахты преданных "стахановцев". Поэтому построенные большевиками соцгорода можно считать зловещим опытом, их пространство не предназначено для счастливой жизни здорового общества. Это продукт государственно-партійного насилия, господство чистого номоса, который отказался от культурно-национального опыта, социально-экономических закономерностей и не учитывал влечений человеческой сущности, руины коммунистических концептов перманентной революции и милитаризма труда.

Ключевые слова: номос; фісис; советская урбанизация; революция; тотальная мобилизация; советская солидарность; ложный опыт.

Turenko Oleh,

Doctor of Philosophy, Assistant of the General Legal Disciplines Department of Donetsk Law Institute of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine, Kryvyi Rig

THE PRIMARY CONCEPTS OF SOVIET URBANIZATION OR PROTOS PREUDOS SOCIAL TOWN

The article reconstructs the false foundations of Soviet designs imaginable urbanization detects starting social places concepts of "classical" days of building socialism. Projected into the future the idea of permanent revolution, the destruction of "bourgeois barbarism" and desire the establishment of legal order Bolsheviks led the workers to the approval of a new type of state and the formation of a new anthropological type of person. This type - "eternal revolutionary", "architect of the new world" had to live with a single purpose - to extend the principles of proletarian justice to the axis of the world.

The epicenter of the factory or the formation of the new man was an industrial city - industrial zone heroically-militarism work. The main method of the formation of cities and the new man was a total mobilization, the image of the antagonistic enemy of mythic-Titanic goal, collectively practice of collective responsibility, temporal-topeni the control of the state-party bodies the army-camp architecture, etc. The Communists sought to build the city for centuries, people, nomos chose to build incubators "eternal revolutionaries", the barracks of the unknown soldier or barracks devotees of "Stakhanovite". In the draft party not only needs to become an industrial base for future victories over bourgeois barbarism, but also a gathering place loyal fighters for a revolutionary breakthrough - the construction of communism all over the world.

Social city - misguided or sinister space, which is not provided for the life of a healthy society. It is the fruit of pure nomos, state coercion, that denied cultural and national experiences, socio-economic patterns, cravings human being the ruins of the Communist concepts of permanent revolution and militarism of labor.

The experience of the Communist daydreaming inspires the statement that as an axiom of the relationship of nomos and fuses in urban (social) space is the right man for happiness. A key measure of their dialectical interaction is the reliance on the security and preservation of the integrity of human nature, national heritage, the experience of past generations.

Keywords: nomos; fuses; Soviet urbanization; revolution; total mobilization; the Soviet solidarity; wrong experience.

REFERENCES

1. Bauman, Zygmunt (2008), Globalization. The consequences for the individual and society [transl.], Publishing house «Kyiv-Mohyla Academy», Kyiv, 109 p. (ukr).
2. Nettle, D. (2015), Tyneside Neighbourhoods: Deprivation, Social Life and Social Behaviour in One British City, Open Book Publishers, Cambridge, UK. doi: 10.11647/OBP.0084
3. Lewandowski, J. D. and Streich, G. W. (2012), Urban Social Capital. Civil Society and City Life, available at: <http://www.tandfebooks.com/isbn/9781315548708>. doi: 10.4324/9781315548708
4. Shibu, R. (2010), Designing a Liveable Compact City: Physical Forms of City and Social Life in Urban Neighbourhoods, *Built Environment*, Vol. 36, Number 1, 30 March, pp. 63-80. doi: 10.2148/benv.36.1.63
5. Junger, Ernst (2002), Worker. Domination and Gestalt; Total mobilization; About Pain. [translated], "Nauka Publishing", St. Petersburg, 539 p. (rus).
6. Arendt, Hanna (2011), On Revolution [translated], «Europe Publishing», Moscow, 464 p. (rus).
7. Koselleck, Rayngart (2005), Passed the Future. About semantics istorichnogo hour. [translated], *Dukh i Litera*, Kyiv, 380 p. (ukr).
8. Pasko, I. (2013), Esey about tram, in: *Istoriya. Natsiya. Osobystist. Vybrane: istoriosofski etudy ta manuskrypty*, «East Publishing House», Donetsk, 378-396 (ukr).
9. Engels, Fr. (1961), The Housing Question, in: Marx, Karl & Engels, Friedrich. Collected Works, State Publishing House of Political Literature, Moscow, Vol. 18, pp. 203-284 (rus).
10. Kozlowski, Peter (2002), The myth of modernity: Poetic Philosophy of Ernst Junger. [translated], *Respublica*, Moscow, 239 p. (rus).
11. Bado, Alan (2014), Centuries. [translated], Lviv, Kyiv, 304 p. (ukr).

© Туренко Олег

Надійшла до редакції 23.09.2016